

ABSZTRAKTOK

1956 és a szocializmus: válság és újragondolás konferencia, Eger

2016. szeptember 8–10.

Németh István

Eszterházy Károly Egyetem Történettudományi Intézet

n.istvan@interware.hu

A lengyel október

A lengyel október a politikai légkör lazulását jelentette a Lengyel Népköztársaságban, amely 1956 októberében érte el csúcspontját, s amelynek előzményei Sztálin 1953. március 3-i haláláig vezethetők vissza.

1954-ben megjelent Ilja Ehrenburg utolsó regénye Olvadás címmel, amely egyúttal a közép- és kelet-európai olvadás korszakát jelezte. Sztálin halála után Lengyelországban is érzékelhetővé vált a politikai légkör lassú lazulása. Számos politikai fogoly hagyta el a börtönt. Kiszabadult internálásából Stefan Wyszynski kardinális, aki viharosan üdvözöltek. Lazult a cenzúra. Az ifjúság korábban unalmas hetilapja (Po prostu) Eligiusz Lasota szerkesztésében a fiatal reformerek orgánuma lett.

1956. február 14–26. között az SZKP XX. kongresszusán Nyikita Hruscsov éles Sztálin-kritikát gyakorolt. Boleslaw Bierut, a LEMP első titkára még a kongresszus alatt megbetegedett, s március 12-én Moszkvában meghalt. Lengyelországi temetése után Hruscsov titkos beszédének szövegét a LEMP KB 3000 példányban belső használatra sokszorosította, s valamennyi helyi pártszervezet rendelkezésére bocsájtották. Egyik példánya egy Moszad-ügynök révén a CIA-hoz és az amerikai külügyminisztériumhoz is eljutott. Hruscsov beszéde megrázkódtatta Lengyelországot, és számos kritikai hangot váltott ki.

1956. június 25-én a poznani (a korábbi német Posenben) mozdonygyárban munkásfelkelés kezdődött, s az összecsapások több halottat követeltek. A helyzet egyre feszültebb lett. 1956. október 19-én megkezdődött a LEMP KB 8. plenáris ülése. Az ülés előestéjén Hruscsov váratlanul Moszkvában temett, s a Lengyelországban állomásozó szovjet hadsereg egységei Varsó irányába kezdtek előrenyomulni.

Október 21-én Wladysław Gomułkát, az egykori első párttitkárt és Bierut alatt bebörtönzött foglyot a párt új első titkárának választották, aki október 24-én a varsói kulturpalota előtti téren több száz ember előtt tartott beszédet. A kommunista váratlanul nemzetis hőssé változott. Gomułka november 16–18 között Moszkvába utazott, és számos szovjet engedménnyel tért vissza. Többek között sok lengyel állampolgárt kiszabadított kazahsztáni száműzetéséből.

Rokoszovszkij szovjet marsall, a lengyel hadsereg főparancsnoka sietve elhagyta Varsót. Őt számos szovjet tiszt követte lengyel egyenruhában. Stalinogród lengyel várost ismét visszakeresztelték Katowice-re. A parasztoknak nem kellett többé belépniük a termelő szövetkezetekbe, s a meglévőket gyakorta feloszlatták. Bíróilag rehabilitáltak politikai foglyok ezreit.

A lengyel demokrácia mozgalmának örömét a Budapestről érkező hírek tovább növelték. A lengyelek vérszállítmányokat küldtek a magyar felkelés áldozatainak. Az olvadás időszaka nem tartott sokáig. A pártvonaltól való eltérés miatt már 1957-ben megszüntették a Po prostu című lapot. Gomułkából hiányzott az elhatározottság a reformok folytatására. Az ország a későbbiekben a stagnációba süllyedt, s Gomułka nem talált kiutat a folyamatosan romló helyzetből. Egy évtizeddel később, 1968 márciusában nyugtalanságok kezdődtek, amelyek az 1970. decemberi felkeléshez, s a pártvezetés december 19-i bukásához vezettek.

Slachta Krisztina

Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára

kriszta.slachta@gmail.com

ABSZTRAKTOK

1956 és a szocializmus: válság és újragondolás konferencia, Eger

2016. szeptember 8–10.

Válságok és remények: 1956 és az NDK

Az NDK esetében az 1956-os magyar forradalom, az 1953-ban kezdődő politikai-ideológiai válságok, illetve általános társadalmi válságtünetek sorába illeszkedik: Sztálin halála, az '53. júniusi kelet-berlini felkelés, aztán '56 eseményei, a XX. pártkongresszus, majd a lengyel és a magyar események csak fokozták a permanens krízis állapotát, ami az erőteljes kivándorlási hullámmal sújtott országra jellemző volt. Az állampárt hatalma ideológiai alapjának megroppanását élte meg, míg a lakosság számára reményforrást jelentettek 1956 eseményei, a magyar forradalom leverése viszont ismét letörte a reményt a rendszer változására, vagy akár enyhülésére.

1956 NDK-beli hatásának elemzése során komplex kép megragadására törekszem, előadásomban olyan kérdésekre keresem a választ, mint hogy hogyan reagált az NDK pártvezetése, állambiztonsága, illetve központosított sajtója a magyar forradalom kitörésére, majd pedig leverésére? Az 1956-os év feszültséggel teli, illetve felfokozott várakozásai közepette hogyan hatott a magyar forradalom leverésének híre? Milyen reakciókat váltott ki a forradalom híre a lakosságban, hogyan reagáltak a fiatalok, egyetemisták, diákok? Hogyan reagált a munkásság? Milyen hosszú távú hatásai voltak a leverett magyar forradalomnak a keletnémet hatalom, illetve társadalom szempontjából? Hogyan hatott a fiatal, kritikus keletnémetek, írók, értelmiségiek gondolkodására? Hogyan illeszkedik 1956 – az NDK nézőpontjából – a kelet-európai blokkot megingató események sorába, mint pl. 1953, 1956, 1961, 1968, 1980-81, 1989? Milyen volt '56 emlékezete az NDK-ban? Milyen hatása volt a leverett forradalomnak, az '56 után átalakuló Magyarországnak abban, hogy a keletnémetekben egy szabad(abb), nyugatias(abb), lazább társadalom képe élt az országról egészen a rendszerváltozásig?

Apor Balázs

Trinity College, Dublin

aporb@tcd.ie

56-os menekültek Írországban

Az 1956-os magyar emigráció története a köztudatban és a történeti irodalomban egyaránt sikertörténetként jelenik meg. Az Ausztriába érkezett menekültek jelentős részét nemzetközi szervezetek (ENSZ, Vörös Kereszt, stb.) segítségével néhány hónap leforgása alatt tovább szállították 29 célország egyikbe, az új hazájukba érkezett magyarok pedig viszonylag rövid időn belül munkába álltak, és hamar beilleszkedtek az őket befogadó társadalmakba. Az integráció azonban nem volt minden esetben sikeres. Az 56-os forradalom után Írországba érkezett, közel 540 magyar menekült közül például alig hatvanan maradtak az állam területén 1958 végére. Az alig másfél éves írországi intermezzót a menekültek és az ír hatóságok folyamatos konfliktusai kísérték. A menekültek elsősorban a szállás és az élelmezés színvonalára panaszkodtak, illetve sérelmezték a munkalehetőségek hiányát. Az ír kormány ezzel szemben elsősorban propagandacélokra használta a magyar menekülteket: az 1955-ben ENSZ tagságot nyert ország a menekültek befogadásával próbálta meg bizonyítani, hogy méltó tagja a nemzetközi közösségnek. A konfliktus drámai csúcspontját a magyar migránsok 1957. májusi éhségstrájkja jelentette. A menekültválságot végül nem kormányzati intézkedés, hanem a katolikus egyház beavatkozása oldotta meg. Ennek következtében 258 magyar menekült hagyta el Írországot, és telepedett le Kanadában. Az előadás a menekültek sikertelen integrációjának okaira keresi a választ, és ezzel kíván hozzájárulni az 1956-os emigrációhoz kapcsolódó „siker-narratíva” árnyalásához.